

RENÉ DUDA

Tineretea
lui
*Anatol
Bogdan*

EDITURA ALLFA

„Fiecare om își inventează o istorie
pe care o consideră a fi viața sa, adeseori
cu prețul unor mari sacrificii, sau o serie de întâmplări
pe care le întregește cu nume și date, de a căror
autenticitate nu te poți nicicum îndoi.
Scriitorul este singurul care nu crede
în această înscenare.“

Max Frisch

„Lucruri pe care le-am făcut sau cred
că le-am făcut.“

Jean Negulesco, *Amintiri*

1

Către sfârșitul iernii, Anatol Bogdan se mutase lângă Păcurari, mai sus de biserica Toma Cozma. Era un cartier liniștit, lucru care-i conveni, deoarece se potrivea și firii, și pretențiilor sale. Cu spiritul lui de analiză, veșnic treaz și sensibil, constată că ajunsese într-un cartier al contrastelor. Pe lângă case mari, vechi, boierești, cu aerul desuet și prăfuit specific Iașului antebelic, găseai aici case particulare-tip, cochete și elegante, făcute în ultimii ani cu ajutor de la stat, sau chiar câteva blocuri, din cele construite imediat după război. Puțin mai sus, spre Văscăuțeanu, începuseră să se ridice blocuri noi, mari, cu câteva etaje și mai multe scări.

Închiriase o cameră în fundul curții, într-o dependență în care locuiseră pe vremuri servitorii. Casa era veche, dar trainică, masivă, cu ziduri groase, răcoroase. La madam Cireș, proprietăreasa, urcai pe o scară exterioară, mare, de ciment, care domina toată curtea, cum numai la Iași mai văzuse. Cândva, casa fusese frumoasă, dar după război, părăsită, rămăsese de izbeliște; porțiuni mari de fațadă aveau tencuiala căzută, iar pe o latură se mai vedeau încă urmele gloanțelor, cum fusese ciuruită în timpul luptelor din vara lui '44.

Anatol se simțea bine în camera lui, izolat de ceilalți chiriași, care ocupau tot parterul clădirii principale. Madam Cireș, proprietăreasa, femeie guralivă și cu inițiativă, îl lăsa deocamdată

în pace, observându-l pe furiș cam încotro bate, să vadă ce fel de om e, ce fel de apucături are. Pe vremuri dusesese ea altă viață, mai plină și mai fără griji, dar acum neavând încotro, se apucase de muncă și nu făcea nazuri.

„Eu, drăguță, sunt femeie necăjită și singură“, îi spusese lui Anatol când îi arătase camera. „Dacă-ți place, poți să te muți imediat, dacă nu...“, și apucase cu aviditate și cu un zâmbet dulce bancnota albastră scoasă de el din buzunar, ca avans, care se și mistuise pe loc printre fustele ei largi. Închiriasse toată casa, iar ea se retrăsese într-o singură cameră, la etaj, într-un fel de turn îngust la care ajungeai urcând încă o scară strâmtă, metalică, în formă de spirală. Era o cameră îngustă, de formă circulară, cu o masă rotundă în mijloc. „Numai bună pentru făcut un pocheraș“, declarase cu înțeles colegul Doru Grigorescu, zâmbind ghiduş pe sub mustața-i stufoasă. Anatol, proaspăt student la Medicină, aruncase o privire camerei ostile și neospitaliere și se așezase pe pat, cu capul în palme. Își amintea de căldura camerei de acasă, înconjurat de dragostea părinților, pe care îi părăsise acum pentru prima dată. Camera era mică, abia încăpea un pat, o masă și un dulap, mobilier sărăcăcios și impersonal. Mai avea o chiuvetă în perete și cam ăsta era tot inventarul. Se gândi că i-ar mai fi trebuit un scaun pentru citit sau pentru eventualii musafiri, dar socoti că nu ar mai fi avut unde să încapă decât într-un colț și mai mult l-ar fi încurcat în mișcări.

Dimineața, când pornea spre Păcurari să ia tramvaiul doi, acea cutie de chibrituri umblătoare, se întâlnea cu pâlcuri de studenți care urcau de la căminul de fete spre Universitate. La început se simțea oarecum jenat când le vedea, mai ales că umblau întotdeauna în grup; nu întorcea niciodată capul după ele, deși n-ar fi vrut să pară ursuz. Câte o privire fugară se oprea, când și când, în treacăt asupra lui.

În general, nu se simțea în largul lui și nu se putea comporta natural în prezența femeilor. În copilărie, în vecini erau numai băieți și ei îi fuseseră mai cu seamă prieteni de joacă. Fetele i se păruseră întotdeauna rele și supărăcioase, capricioase și nesincere. Cu toate acestea, ca adolescent, în liceu, se aflase în centrul preocupărilor secrete, al discuțiilor intime ale colegelor, care îi destăinuiau toate problemele pe care le aveau cu băieții, însă nu îl băgau în seamă ca bărbat. Legăturile lui personale, mai intime, cu fetele fuseseră întâmplătoare, superficiale, trecătoare și fără urmări.

Acum, îl irita mereu Margareta, servitoarea de la maiorul Bobeică, din colț, care îi făcea avansuri vizibile încă de câteva zile, de când se mutase aici. Când stăpânii nu erau acasă își făcea de lucru pe lângă fereastra lui Anatol și cânta. Avea un repertoriu bogat de cântece din Bucovina. Era sașie, robustă și cu picioarele groase, deși gleznele îi erau fine. Purta niște pantofi demodați, dinainte de război, iar ciorapii de mătase primiți din cei vechi de la stăpână-sa, cucoana Rela, erau cârpiți în zeci de locuri și întotdeauna cu alte ochiuri pornite. De altfel, cucoana Rela, femeie între două vârste, cu un trecut cam neclar, deși se ținea încă bine, o ducea destul de greu de când bărbatu-său fusese deblocat. Se spunea că făcea drumuri cam dese în centru, la cineva sus-pus, care se ridicase într-o funcție importantă, de unde se întorcea cu o mașină până în apropiere; ca să n-o vadă și ca să n-o discute mahalaua – de care de altfel nu-i prea păsa –, cobora totuși în dreptul liceului-internat și de acolo venea pe jos, cu un mers elastic și oarecum sfidător față de femeile care-și iveau curioase capetele pe la porți sau pe la ferestre. Își cumpăraseră pe puncte un material ieftin de stambă, care i se mula pe corp până la genunchi, fapt care le scandaliza pe toate cumetrele. Dar aerul de eleganță i-l dădeau ciorapii fini, de nailon cristal, cu talon violet strident, cum nu avea

nimeni în Iași (în total cinci perechi, pe care le primise vara la Constanța, de la niște marinari străini, unde vizitase spunea ea, o rudă apropiată), care-i veneau turnați pe picioarele lungi de gazelă, în pantofii de piele de căprioară. „Un exemplar de rasă“, obișnuia să afirme despre ea, sentențios și plescăind din limbă, institutorul Napoleon Marchiș, un octogenar care mânca pensia statului de mai bine de trei decenii.

Anatol, informat prompt și competent de madam Cireș despre preocupările extraconjugale frecvente ale cucoanei Rela, ridicase din umeri și întorsese plictisit paginile *Tratatului de anatomie* al lui Gray, ceea ce o făcuse pe madam Cireș – care-și aruncase și ea o privire în grabă – să-și facă cruce, văzând unele lucruri cam prea intime într-un desen înfățișând anumite organe despre care se pomenește de obicei cu rezervă și discreție.

— Doamne ferește, drăguță! se bătu peste gură pudică madam Cireș, dar asta este chiar o... și fugi repede în curte, bodogănind, să-și reia ocupațiile zilnice, mai puțin științifice, dar și mai puțin rușinoase.

Anatol rămase singur, în tovărășia voluminosului tratat, moștenit de la tatăl său, întorcând paginile una după alta, fără să rețină mare lucru. Niciodată nu stătuse prea bine cu memoria și nu înțelegea să încerce să rețină fraze și noțiuni pe de rost.

De câteva minute o havaiană gema sfâșietor prin fereastră deschisă, aducând de peste gard, din chioșcul vecinilor, aerul exotic al unei melodii vechi și târăgănite, cu un dulce parfum antebelic. Cântecele provenea de la un gramofon vechi și astmatic, antidiluvian, la care cineva pusese o placă uitată, „Columbia“ sau „Master's voice“. Probabil că acel cineva era Suzana, fata de liceu cu coada împletită în creștet, căreia Anatol îi remarcase, în trecere, silueta subțire încă neformată și pielea fină și proaspătă a obrazului frumos bronzat.

Din tomul deschis, așa cum stătea pe patul tare, cu pătura aspră, îl privea hâd un organ ros de invizibile și secrete agresiuni. De zece minute nu mai întorsese foaia, pierdut în gânduri. Până la apropiata scadență pipăia fără voie paginile, care formau o prea groasă porție de toceală, mai ales că în cursul anului nu învățase mare lucru. Își petrecuse multe ore prin vechile și scunde săli de disecție, asistenții se străduiau să le dea toate explicațiile. Anatol însă se plictisea repede, îl apuca un fel de nerăbdare, voia să plece, să se plimbe singur pe vechile ulițe dinspre Sărărie, gonit din urmă de sentimentul că ceva deosebit de important avea să se petreacă, iar el nu trebuia să lipsească, cum ar fi fost învierea vechilor umbre ale Iașului, despre care citise și auzise atâtea... Dar, plecând brusc de la ore, în câte-o pauză, nu-l întâmpina decât soarele nemilos al amiezii și tăcutele ulițe prăfuite, pe care le străbătea solitar, fără să se întâlnească cu nimeni. Nu cunoscuse încă pe cineva care să-i prezinte vechile clădiri, monumente și locuri istorice ale bătrânului și misteriosului târg. Iar colegii lui de grupă aveau cu totul alte preocupări, mult mai concrete și mai distractive.

Aerul rece al dimineții și o rază de soare pătrunsă prin fereastra deschisă în scunda și sumbra lui cameră de student îl îmbiau pe Anatol să spintece apa rece a lacului sau să zburde desculț prin iarba plină de rouă. Simțea acut sentimentul libertății, care depindea acum și aici numai de el. Ce bine ar fi să lase hârtoagele acestea prăfuite și învechite, venite parcă dintr-o altă lume, rupte pe margini de răsfoiala atâtor generații de studenți și să pornească prin oraș în neștire, fără niciun scop.

Privi camera modestă, de tânăr ucenic al lui Hipocrate, apoi aruncă țigara fumată numai pe jumătate prin fereastra pe unde pătrundeau miresmele teilor. Ce căutau, în dimineța senină și calmă, aceste imagini de înfricoșătoare suferință, când în

trupul său tânăr vibra elanul atâtor făgăduieli? De unde veneau ele, să-i strice plăcerea simplă a unei lungi zile de vară, care i-ar fi adus atâtea bucurii și desfătări? Pe de altă parte, unde ar mai fi putut găsi el dezlegările atâtor racile ale corpului, minuțios și pedant descrise, exhaustiv și cu lux de amănunte, în complicați și inaccesibili termeni?.

Resemnat, întoarse pagina spre aridele rânduri de sistematice descrieri ale metehnelor vulnerabilului și bietului nostru înveliș. Pe câte din ele le va putea alina cu slabele lui puteri? Și, mai ales, cum se pot domoli suferințele celelalte, care nu se văd, ale cugetului, pe care le purtăm ascunse în noi, fără să le putem face înțelese, uneori pentru toată viața?

2

Către prânz Anatol plecă spre cantină, trântind cu sete poarta și coborând grăbit spre tramvaiul doi, fără a lua seama la madam Cireș, care se uita lung și cu reproș după el. Grăbi pasul. Îi era foame și, în același timp, se grăbea să se întoarcă la învățat – sesiunea nu iartă, chiar dacă te numești Anatol Bogdan, și ești fiul răsfățat al unui medic din Bârlad.

De câteva zile, pe toți stâlpii și pe toate gardurile din cartier apăruseră ferpăre, rare pe vremea aceea, pe care scria cu litere de-o șchioapă: „POMPILIAN DOBRESCU – magistrat-pensionar, în vârstă de 69 de ani.“ Era un bătrân care locuia singur într-o casă bătrânească, de modă veche, dar impozantă, „Casa Dobrescu“, cum era numită cu respect de toți.

Circulau prin mahala tot felul de vorbe, că fusese un om rău, un hapsân, care băgase mulți oameni pe degeaba în pușcărie, că fusese blestemat și de aceea murise de o tumoare la creier.

Anatol nu-l cunoscuse în viață – când văzuse ferpărele și-l închipuise un bătrân prezentabil, înalt, cu prestanță, cum fusese Iorga de pildă. Mare-i fusese însă mirarea când, trecând pe stradă tocmai când îl scoteau din casă cu picioarele înainte, să zărească un simplu moșneguț, firav, smochinit, cu trupul împutinat de boală. „Când te gândești că ăsta a dispus, în viața

lui, secole sau chiar milenii de privări de libertate“, îi trecu prosteste prin minte.

În copilărie fusese cu părinții, de câteva ori, din curiozitate, la tribunal, și mai târziu, cu verișorii lui, la București, în vacanțe, când nu aveau ce face. Rămăsese de atunci cu impresia cumplită că dreptatea se vinde la tarabă, că soarta omului depinde de tot felul de situații întâmplătoare. Îl impresionaseră neplăcut aspectul, ambianța neprimitoare a acestei instituții, patina sumbră de vechi a mobilierului, sălile îmbâcsite de fum de tutun, podelele murdare. Își amintea, că pe vremea când era copil, familia lui fusese prietenă cu familii de magistrați, procurori și avocați. Nu-și putea imagina că oamenii aceia care glumeau, mâncau, fumau, jucau cărți fără griji, și care-l mângâiau pe cap, aveau să meargă a doua zi în instanță pentru a face dreptate. Dreptatea cui și în numele cui? Și, în fond, dacă ar fi fost întrebați, cum ar fi putut defini ei dreptatea omenească?

De câteva luni, la Iași se deschisese un tribunal special, dar Anatol se ferea instinctiv să treacă prin locul acela sau, atunci când nu-l putea ocoli, trecea prin fața lui cu strângere de inimă. La început crezuse că sunt judecați militari care încălcase ceva regulamente. Apoi aflase, cu inima strânsă, că acolo se pronunțau zilnic sentințe drastice, pe mulți ani, împotriva unor oameni judecați sumar, mai mult pe bază de bănuieli, simple reclamații, chiar anonime. Auzise chiar, șoptindu-se în mare taină, despre câteva cazuri din orașul său natal și se mirase mult că printre ei se numărau unii oameni așezați, liniștiți, la locul lor, oameni corecți și competenți în profesie. Despre toate acestea îi mai povestise, cu lux de amănunte și amarnică revoltă, cu tonul lui vehement și veșnic indignat, și colegul lui de grupă Mihai Gheorghe, cu patru ani mai în vârstă, tecucean de loc, care mergea des acolo, fiind obligat să

lase buletinul la intrare. Anatol asculta atent, tăcea și ridica din umeri, nedumerit.

— Nu-ți pasă, Anatol, ai? Îl muștra arțăgos colegul, cu lipsa lui de menajamente, de fiu de țăran, care secera vara cot la cot cu ceilalți membri ai familiei. Ce-l interesează pe un intelectual distins, fin, crescut în perne de puf, ce se întâmplă prin lume și câtă nedreptate întâlnești la fiecare pas?

Ajuns la cantină, Anatol uită de toate gândurile care-l apăsau, fiind chiar din ușă strigat de un alt coleg de grupă, Doru Grigorescu, care-i făcea semne desperate să vină la masa lui.

— Nu fi trist, băiatu', îl bătu el pe umeri, cum se așează. Mergem imediat să facem un pocheraș la Emil. Astăzi nu prea stau bine cu lozu'. Și se bătu peste buzunar, de unde se auzi un zornăit slab de monede. Trebuie să mă refac. Asta-i tot ce mi-a rămas după ce-am trecut prin piața Sfântul Spiridon, unde era la datorie, ca dracu', taica Lazăr cu lozul lui în plic. Nu degeaba mi se spune Doru Borcan.

Anatol ar fi vrut să refuze, stătea destul de prost cu materia la anatomie, însă Doru era un fel de lider neoficial al grupei și nu admitea nicio împotrivire. „Lasă, că are grijă de toate tata Doru“, avea obiceiul să repete, îndreptându-și mustața stufoasă de muscal. Și, într-adevăr, era mereu plin de idei și de inițiative, care mai de care mai năzdrăvane. Numai Mihai Gheorghe nu-l lua în serios, tratându-l întotdeauna cu totală indiferență, considerându-l un filfizon oarecare. Cu toate acestea, Doru era deosebit de talentat, fiind de departe cel mai bun student din grupă, deși nu-l prea interesau notele. Mihai Gheorghe învăța greu, cu o îndârjire țărănească. Era totdeauna bine pregătit, însă departe de a avea strălucirea lui Doru. Acesta din urmă nu-i putea uita firea independentă și avea obiceiul să-i spună, când se atingeau întâmplător: „Ia mâna de pe mine, țărane, că miroși a rural.“

După ce consumară inevitabilul desert, „crepul“, din griș și cu un sirop anemic, în acea după-amiază de vară ieșeană porniră cu toții pe ulițe prăfoase și strămbe, fără trotuare, și coborâră către Țicău printre trecători înguste, mărginite de garduri rupte, ascunse de vegetație abundentă și dezordonată.

Într-un colț, pe strada Hotin, un gard de lemn, proaspăt văruit, ascundea de privirile indiscrete o curte mică, în fundul căreia se afla o casă cu cerdac. Bătrânii proprietari închiriaseră camere la generații întregi de studenți, toți mediciniști. Într-o cameră mai izolată, cu intrare direct din curte, locuia acum o familie dintr-un an mai mare, iar în cea de lângă proprietari stăteau colegii de grupă ai lui Anatol, Emil Predună și Leon Chiratcu.

Partida fu lungă și palpitantă. Toată seara, în camera îmbăcșită de tutun, nu se auziră decât expresii de specialitate: pas, cip, blind, patrol, pe trei. Deoarece, cu timpul, începuseră să uite cine făcuse cărțile, Anatol propuse ca cel care face cărțile să poarte pe cap o șapcă, care să se mute permanent la ceilalți. Propunere care fu adoptată în unanimitate, deși nu-i ajută prea mult, căci uitau mereu să-și transmită șapca unul altuia.

Târziu, în noapte, Anatol își târa pașii spre casă, pe străzi pustii și întunecoase. Prin centru se mai păstra oarecare animație după miezul nopții: „păsări de noapte“, tot felul de bețivi, femei de moravuri ușoare ori întârziați din diferite motive, care se scurgeau prin umbră în direcții nedefinite. Anatol trecea străin și inert, cu regretul tardiv al unei bune zile pierdute de la învățat. Printre altele, pierduse și o sumă destul de mare, dar nu asta îl supăra cel mai tare.

Ajunse, în sfârșit, la capătul Păcurarilor, la Fundație. O porni pe linia de tramvai, acum pustie. În dreptul fostului restaurant Pavilion era veselie mare, probabil o nuntă, cu chiuituri și lăutari, ca pe vremea *Paradisului general* al lui Cezar

Petrescu (dar Anatol avea să afle despre acestea mai târziu). Urcă ultimii metri cu mare greutate, fără nicio vlagă, ca pentru o execuție. Îl întâmpină doar camera goală, străină și impersonală, asemenea unui cavou.